

Les mariages de raison

Een nieuw virus

Toen de vijf namen werden bekendgemaakt die konden deelnemen aan de wedstrijd voor een nieuw crematorium te Kortrijk viel onmiddellijk de associatie op van de groep Planning met de befaamde Portugese architect Eduardo Souto de Moura uit Porto. Vier Belgische bureaus tegen één grote internationale naam. De praktijk om gekende namen in positie te brengen om mee te kunnen dingen aan wedstrijden is ondertussen in Vlaanderen meer en meer een beproefde strategie. Als lid van de jury voor het Provinciehuis in Leuven (1998), een competitie die nabij werd gevolgd door het huidige Vlaamse Bouwmeester Marcel Smets, werd duidelijk de vraag gesteld naar het plotse samengaan van architectenbureaus. In de eerste selectieronde voor Leuven werden verschillende "top-architecten" geëlimineerd o.a. Jean Nouvel omdat het glashelder was dat het ging om "gearrangeerde" combines, waarbij de ene de naam van een "star" gebruikte om aan de bak te komen. Bij verschillende associaties werden vragen gesteld naar de intellectuele basis van een dergelijke "mariage de raison". Aan een tijdelijke samenwerking is er niets verkeerd, en naar de letter valt er niets op te merken. Alles is reglementair en is een direct gevolg van het opstellen van de grenzen in Europa. Waarom moet men hierover dan schrijven? Toch zijn er een aantal bedenkingen te formuleren bij het fenomeen van de tijdelijke associaties.

Een zijn verschillende verhalen te schrijven. Keren wij even terug naar de wedstrijd voor Kortrijk. Wat bij mij vragen oproept is dat Planning in haar CV benadrukt dat men alle deelgebieden van het ontwerpen beheerst. Men heeft alles in huis en het bureau wordt gepresenteerd als een structuur die alles kan leveren, een multidisciplinaire organisatie. Plotseling stelt men vast dat een bureau dat alles kan aanbieden beroep gaat doen op een naam aan het internationaal firmament. Dat een bureau dat zich uitsluitend op uitvoering specialiseert op zoek gaat naar een topnaam kan ik wel begrijpen. De realiteit is echter dat een professioneel bureau als Planning enige nattigheid ervaart om zich te blijven positioneren. Er zijn twee mogelijkheden om hieraan te verhelpen. De eerste weg is het investeren in jonge mensen die talent bezitten, een weg die bijvoorbeeld Jo Crepain heeft gekozen. Een tweede mogelijkheid is om ontwerptalent tijdelijk inhuren voor bijzondere gelegenheden. Wat mij stoort is dat Planning de ene keer het petje opheeft van een multidisciplinair bureau dat alles in huis heeft en plotseling voor een aantal cruciale en prestigieuze opdrachten niet meer in staat is om zelf het creatief talent op te brengen. Nogmaals, er is niets onwettig.

Laat ons duidelijk zijn, het is niet Souto de Moura die op zoek is gegaan naar Planning, het is wel de omgekeerde richting. Dat de Heer Canfyn jr. hierin een rol heeft gehad is ook geweten, hij treedt op zoals een muziekmanager die op zoek is naar een topzanger om hem te linken aan een minder gekende persoon om de slaagkansen van een toekomstige hit

te vergroten. Als dit in de muziekindustrie gebeurt waarom zou dit niet kunnen in de bouwindustrie? In plaats van te investeren in ontwerptalent in eigen bureau wordt een externe ontwerper ingezet om de slaagkansen in de wedstrijdlotto te verhogen. Nogmaals, niets in onwettig en alles getuigt van een intelligente strategie van Planning. De keuze toont duidelijk aan dat Planning zeer goed weet waar haar zwakte ligt. Het is een goed gestructureerd professioneel bureau dat tot de vaststelling komt dat men in het verleden te weinig heeft geïnvesteerd in creatief ontwerptalent. Indien men overtuigd is van eigen creatief talent, waarom kiest men dan voor Souto de Moura? Natuur zal men stellen dat het niet gaat om het importeren van een ontwerper en dat hun inbreng meer zal zijn dan uitvoerend bureau. Deze stelling wordt ook naar voor geschoven door Buro II in het verhaal voor het Casino in Knokke met Steven Holl als ontwerper. Er zijn nog meer voorbeelden op te sommen.

De toverformule vandaag is het inschakelen van een ontwerper met een internationale reputatie. Daarmee geeft men de indruk dat men Europees is georiënteerd, een genereus gebaar om op internationale schaal samen te werken. Voor politici of beleidsverantwoordelijken is het veel prikkelender om te kiezen voor een buitenlandse architect. Het staat veel correcter, het geeft veel meer prestige, men komt beter in de media en dit valt niet te onderschatten.

Ontegensprekelijk is er de trend om uit te pakken met grote buitenlandse namen. Kiezen voor een grote Europese architect is een vorm van status geworden en past perfect in de drang om architectuur een cruciale rol te geven in de citymarketing. Hoe bekender de naam van de ontwerper, hoe groter de bijdrage aan een internationale naambekendheid van de stad. Allen Bilbao achterna! Het is veel meer trendy iemand uit Barcelona te kiezen dan iemand uit Gent. Een stad met internationale ambities kan bijna niet meer kiezen voor een architect uit eigen land, een internationale naam wordt een must. Vanuit bedrijfseconomisch standpunt zijn de "mariages de raison" te begrijpen. Daarbij sluit dit naadloos aan bij een tijdsgeest. Meer en meer wordt gekozen voor befaamde namen zelfs al weet men op voorhand dat het resultaat een B of C productie zal zijn van het bureau. Dit is niet van belang, het kunnen uitpakken met een gebouw van een gekende architect krijgt de absolute prioriteit.

Het resultaat is dat Belgische bureaus die zich jarenlang hebben ingezet om kwalitatief werk te leveren hun kansen voor een bijzonder project aanzienlijk zien verminderen. Daarbij komt nog dat vanuit Vlaanderen in de loop der jaren weinig is gedaan om ons creatief talent te promoten in het buitenland. Terwijl in de ons omringende landen de overheid de interessantste ontwerpers gaat promoten, vinden wij dit in Vlaanderen niet nodig! Promotie wordt gezien als onbehoorlijk.

De laatste vijf jaar is er geen enkel project geweest om de architectuur uit Vlaanderen een internationaal platform te geven en te promoten. Ik

maakte in 1997 een expositie in Barcelona en in 2000 was er "Homeward" in Venetië, de laatste internationale presentatie. In een tijd waarin communicatie essentieel is wordt dit in Vlaanderen compleet verwaarloosd. Er is nog veel werk voor het VAI!. Ook de inbreng van de Vlaamse Bouwmeester is noodzakelijk om voor onze kwalitatieve architecten meer kansen te creëren in het buitenland. Hoeveel Nederlandse bureau kregen in Vlaanderen kansen binnen de wedstrijden van de "Open Oproep"? Hoeveel architecten uit Vlaanderen kregen van de Nederlandse overheid een invitatie om deel te nemen aan een wedstrijd? De vragen zijn eenvoudiger dan de antwoorden. Glashelder is wel dat Nederlandse overheid massaal investeerde om de architecten een buitenlandse bekendheid te geven, dit in tegenstelling tot België. Architectuur als exportproduct maar ook als een factor van tewerkstelling. Een debat in Vlaanderen is dringend noodzakelijk.

Marc Dubois
December 2005